

The essence of the teacher's innovative competence is revealed through the analysis of its structure as a set of interconnected, mutually conditioned and complementary components - projective, cognitive, creative, technological and regulatory. All components are interconnected and determine the formation of innovative competence of the future teacher.

Integrative personal education determines the teacher's ability to qualitatively solve the tasks of pedagogical activity based on pedagogical innovation through the synthesis of the necessary knowledge, skills, experience of activity, provided that the relevant professional qualities are formed.

Key words: innovation, competence, innovative activity, innovative competence, components of innovative competence.

Дата надходження статті: 07.02.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Тимчук А. І.

УДК 37.014.25:378

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi56.554>

Снітовська О. Й.*,

orcid.org/0000-0002-3086-9503

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАРАТИВІСТІВ: ПРОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР

У статті здійснено аналіз європейського вектору досліджень українських компаративістів про розвиток вищої та університетської освіти задля визначення здобутків, вузьких місць і перспектив формування історіографії цієї проблеми.

Показано, що спрямованість України на інтеграцію до європейського простору вищої освіти актуалізувала вивчення зарубіжного досвіду розвитку вищої та університетської освіти. На початку ХХІ ст. дослідження цієї проблеми стало одним з пріоритетних напрямків української педагогічної компаративістики та інших галузей знань. Це зумовило нагромадження значного масиву різновидових праць з означеної проблеми – дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, матеріалів конференцій тощо.

З'ясовано, що українська історіографія про розвиток зарубіжної вищої та університетської освіти є складною та багатоаспектною. Її міждисциплінарний характер виявляється в студіях, підготовлених у галузях філософії освіти, педагогічної компаративістики, управління, економіки і фінансів тощо. З огляду на територіально-просторову і тематично-змістову спрямованість досліджень, у структурі історіографії виокремлюємо п'ять умовних взаємопов'язаних блоків праць, у яких вища та університетська освіта розглядається: 1) як світова та регіональні системи освіти; 2) у контексті феноменів «Болонський процес/європейський освітній простір – зарубіжні країни – Україна»; 3) в окремих регіонах (переважно європейському); 4) у різних країнах; 5) аспектно в ракурсі основного предмета дослідження

Здійснено аналіз репрезентативних студій (дисертації, монографії, навчальні посібники, дослідницькі проекти, наукові статті тощо), які представляють п'ять означених історіографічних блоків. Проаналізовано основні тенденції, здобутки, вузькі місця, перспективи розвитку історіографічного процесу в означеному напрямку.

Ключові слова: університетська освіта, вища освіта, педагогічна компаративістика, країнознавчий вектор, історіографічний аналіз, науковий дискурс, європейська система вищої освіти, національні системи вищої освіти.

*© Снітовська О. Й.

Постановка проблеми. Спрямованість України на інтеграцію до європейського простору вищої освіти (ЄПВО) актуалізувала вивчення зарубіжного досвіду розвитку вищої та університетської освіти. На початку XXI ст. дослідження цієї проблеми стало одним із пріоритетних напрямків української педагогічної компаративістики та інших галузей знань. Це зумовило нагромадження значного масиву різновидових праць – дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, матеріалів конференцій тощо.

Українська історіографія про розвиток зарубіжної вищої освіти та університетської освіти як її складника (абстрагуючись від аналізу цих дефініцій, уживаємо супідрядне поняття «вища/університетська освіта») є складною та багатоаспектною. Її міждисциплінарний характер виявляється в студіях, підготовлених у галузях філософії освіти, педагогічної компаративістики, управління, економіки і фінансів тощо. З огляду на територіально-просторову і тематично-змістову спрямованість досліджень, у структурі історіографії виокремлюємо п'ять умовних взаємопов'язаних блоків праць, у яких вища та університетська освіта розглядається: 1) як світова та регіональні системи освіти; 2) у контексті феноменів «Болонський процес/європейський освітній простір – зарубіжні країни – Україна»; 3) в окремих регіонах (переважно європейському); 4) у різних країнах; 5) аспектно в ракурсі основного предмета дослідження. Зважаючи на значну кількість наукових джерел, у цьому дослідженні акцентуємо на аналізі праць, які відображають проєвропейський вектор вивчення вищої / університетської освіти.

Аналіз досліджень. Представлена стаття передбачає безпосередній розгляд наукових студій про розвиток вищої та університетської освіти в європейському контексті. Тому відзначмо спроби аналізу наукової літератури відповідного спрямування, які здійснювали автори монографій і дисертацій у ракурсі предмета своїх досліджень (П. Кряжев [5], Т. Левченко [7], Г. Поберезька [8], А. Ржевська [8] та ін.). Однак історіографія порушеної проблеми не стала предметом спеціального цілісного вивчення.

Мета статті – здійснити аналіз європейського вектора досліджень українських компаративістів про розвиток вищої та університетської освіти задля визначення здобутків, вузьких місць і перспектив формування історіографії цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу. Праці з педагогічної компаративістики, які представляють основний масив наукових знань про вищу / університетську освіту в зарубіжжі, аналізуємо в розрізі п'яти означених історіографічних блоків. Важливе науково-теоретичне і фактографічне підґрунтя вивчення означеної проблеми заклали студії знаного вченого-компаративіста К. Корсака другої половини 1990-х рр. Вони окресли основні напрямки розвитку вищої освіти (глобальний, європейський, країнознавчий) та обґрунтували потребу і значення вивчення зарубіжного досвіду для модернізації галузі вищої освіти України.

Перший історіографічний блок праць про світові та регіональні системи вищої / університетської освіти передусім представляють синтети у вигляді навчальної літератури, які в різному форматі дають загальні відомості про їх розвиток. Прикладом є побудований у довідниковий формі посібник С. Сисоєвої і Т. Кристопчук (2012), у якому подається загальна характеристика основних компонентів (нормативно-правова база; фінансування; структура ЗДО, ЗЗСО, ЗВО тощо) освітніх систем 27 країн-членів Європейського Союзу, розташованих за абеткою [10]. Такий підхід дає уявлення про роль, місце, взаємозв'язок вищої школи з іншими компонентами національних освітніх систем та підґрунтя для їх порівняння в різних країнах.

Останнє стосується й підготовленого М. Гагаріним (2017) навчального посібника, який у досліджуваному аспекті є більш інформативним. Автор намагався показати спільне та особливе основних компонентів (історія становлення; структура; процес реформування; вступна кампанія; організація навчання; академічний рік тощо) систем вищої освіти Великої Британії, США, Франції, Німеччини, Польщі, Нідерландів, Бельгії, Китаю, Фінляндії, Австралії. Ці характеристики доповнює аналіз тенденцій розвитку вищої освіти в країнах ЄС та викликів, що стоять перед нею у XXI ст. [3].

Якщо порівняти зі згаданими інформативно-фактографічними працями, то поглиблені характеристики окремих компонентів зарубіжних систем вищої освіти дають аналітичні дослідження на кшталт монографії «Стратегії розвитку освітніх систем країн світу (Д. Кучеренко, О. Мартинюк, 2011) [6], змістовної студії «Основні тенденції розвитку освіти і науки в Європейському Союзі» (К. Балабанов, 2009) [1] та ін. Утверджуючи постулат значущості систем вищої освіти як чинника суспільного розвитку, який сам зазнає глибокої трансформації, науковці характеризують глобальні тренди і пріоритети їх модернізації (демократизація функціонування; розширення мережі ЗВО і ринку освітніх послуг; зміна соціального складу здобувачів освіти; пріоритетність фінансування тощо). Характеризуються тенденції розвитку ЄПВО щодо забезпечення його відкритості й відповідності принципу полікультурності, гнучкості до сприйняття інновацій, досягнення балансу між прагненням до гомогенності та збереження самобутності національних систем освіти тощо.

У такому ракурсі становить інтерес монографія Т. Левченко «Європейська освіта: конвергенція та диверсифікація» (2007), підготовлена на солідній базі оригінальних першоджерел англійською, французькою, іспанською, німецькою мовами. Поєднавши європейський і національний контексти, крізь спільну призму проблеми «розвиток освіти та особистості» авторка в окремих розділах предметно і комплексно показала основні риси і компоненти систем освіти Франції, Німеччини, Іспанії, Великої Британії (теорії, принципи, підходи, моделі управління і організації закладами середньої, професійної і вищої освіти). У такому ключі увиразнюються притаманні кожній країні особливості їх реформування та інтеграції в європейський освітній простір [7].

Цікавим для зіставлення з реферованими студіями є видана 1997 р. за редакцією В. Зубка праця «Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України» [11]. Вона відображає характерний для пострадянської педагогічної компаративістики методологічний підхід до вивчення зарубіжних систем вищої освіти не як окремого (основного) предмета дослідження, а як «контексту», «орієнтиру», «досвіду», які варто осмислювати насамперед для вдосконалення національного освітнього процесу.

У ракурсах першого означеного та четвертого країнознавчого історіографічних блоків розглядаємо інформативно-аналітичні видання, підготовлені науковцями Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди за редакцією О. Шапрана. Ідеться передусім про «трилогію» праць «Реформування і модернізація систем освіти країн світу XXI століття» (2018), «Вища освіта різних країн світу» (2020) [2] та «Європейська вища освіта в реаліях виміру змін і досягнень» (2024). Вони дещо перетинаються й доповнюють одна одну в науково-теоретичному і фактографічного сенсах та відображають важливу тенденцію щодо розширення країнознавчого спектру історіографії української педагогічної компаративістики.

Згадані видання показово презентує колективна монографія 2020 р. В основу регіонального поділу національних систем вищої освіти науковці поклали «рівень економічного розвитку» країни. Таким чином виокремлено і схарактеризовано 10 груп країн: «економічно розвинені» (Велика Британія, Німеччина, США, Канада, Італія та ін.); «малі промислово розвинені країни Європи» (Бельгія, Данія, Ісландія, Нідерланди та ін.); «промислово розвинені країни Південної півкулі» (Австралія, Ізраїль, Нова Зеландія та ін.); «країни, які із запізненням стали на капіталістичний шлях розвитку» (Греція, Іспанія, Португалія та ін.); «країни нової індустріалізації»; «постсоціалістичні країни Євразії»; «молоді незалежні держави» (Білорусь, Естонія, Казахстан, Молдова та ін.) [2].

Визнаючи значущість таких студій для нарощування фактографічних знань із педагогічної компаративістики, вони спонукають до певного дискурсу. По-перше, ідеться про обґрунтованість градації освітніх процесів і явищ за економічними критеріями, які характеризують феномени сутнісно іншого порядку, не враховують їх соціокультурних особливостей тощо. По-друге, попри відсутність чітких нормативних вимог до праць зі статусом монографії в них має «глибоко вивчатися, узагальнюватися

певна наукова тема або напрямок». Однак рефероване дослідження [2] за структурою і стилем викладу матеріалу близьке до формату наукових нарисів або аналітичних матеріалів. Означена ситуація характерна і для них інших студій із порівняльної педагогіки.

Другий історіографічний блок представляє чи не найбільший масив праць, які охоплюють проблему розвитку вищої / університетської освіти в трикутнику феноменів «Болонський процес / європейський освітній простір – зарубіжні країни – Україна». Репрезентативні і тематичні бібліографічні покажчики (наприклад, «Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку» (два випуски у трьох частинах, що з'явилися в 2008 і 2014 рр.)) фіксують десятки присвячених їй монографій, дисертацій, навчальних посібників та сотні наукових статей, що переважно з'явилися в 2002 – 2009/2010 рр. Вибірковий аналіз близько півсотні таких праць дає змогу стверджувати, що їхні автори апріорі не могли бути оригінальними, позаяк фокусували увагу на 10–15 базових документах, які визначали засади Болонського процесу (Велика Хартія університетів; Лісабонська (1997) і Сорбонська (1998) декларації; матеріали конференцій міністрів освіти країн ЄС у Болоньї (1999), Празі (2001), Берліні (2003), Бергені (2005); інформаційні ресурси ЮНЕСКО, Європейського союзу, ОЕСР тощо) та зосереджувалися на артикуляції їх основоположних ідей.

За такої історіографічної ситуації предметний аналіз низки показових змістовних студій (Г. Поберецька «Тendenції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та України» (2005) [8], К. Корсак, І. Ластовченко «Вища освіта і Болонський процес» (2007) [4], О. Локшина «Етапи розвитку стратегії Європейського Союзу у галузі освіти (2007), І. Артёмов, О. Ващук «Концептуальні та правові основи формування Європейського освітнього простору» (2011); «Європейський простір вищої освіти та Болонський процес (2017) та ін.) уможливає окреслити загальну матрицю цього науково-освітнього дискурсу.

Як лейтмотив вивчення досвіду і тенденцій розвитку європейської системи вищої освіти, зокрема в руслі Болонського процесу як його стрижня, науковці визначали перспективи євроінтеграції України. Розв'язання цього завдання розглядалося як запорука успішного реформування національної системи освіти, підвищення її конкурентоздатності. Червоною стрічкою крізь цей науковий дискурс проходить конотація невідповідності національної вищої освіти вимогам ринку праці, її неготовності адекватно реагувати на чергові виклики глобалізації та потреби підвищення якості освіти. Шлях до усунення цих дисбалансів дослідники вбачали в суцільній модернізації національної системи вищої освіти, що означає зміну цілей і перехід на її багаторівневу структуру та трансформацію складників науково-освітнього комплексу, перебудову системи первинної освіти як апробованого розвиненими країнами засобу професійної підготовки молоді генерації.

У рамках «проєвропейського» історіографічного етапу 2002 – 2009/2010 рр. українські вчені актуалізували низку значущих наукових проблем, які залишалися у фокусі наукових студій за наступного періоду його розвитку. З-поміж них на чільне місце вийшло питання забезпечення якості вищої освіти (ЗЯВО), яке тривалий час перебувало на маргінесі суспільного дискурсу, адже згідно з Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття) (1993) воно пов'язувалося лише з якістю навчального процесу. Його актуалізація в концептуальних освітніх документах (за підрахунками науковців, у «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI століття» (2002) лексема «якість» 20 разів уживалася в поєднанні зі словами «освіта», «освітні послуги» [8, с. 8]) та реальні суспільні виклики зумовили формування окремого напрямку вивчення цієї проблеми.

Важливе науково-теоретичне значення для осмислення комплексу питань, що вписуються в рамки нарративу «вища освіта України та Болонський процес», відіграли праці К. Корсака, зокрема підготовлені у співавторстві з І. Ластовченко [4]. Учені

представили цілісну ретроспективу формування системи вищої освіти Європи (від доби Античності до Нового й Новітнього часу), схарактеризували її структуру, основні компоненти, якісні та кількісні показники розвитку напередодні Болонського процесу та їхню модифікацію в ході формування ЄПВО, увиразнили спільне та особливе в системах вищої освіти його країн-ініціаторів – Франції, Німеччини, Італії, Великої Британії. Цікавим виглядає структурний аналіз системи вищої освіти України крізь призму порівняння з тенденціями її розвитку в країнах ЄС (продовження терміну обов'язкової освіти; професіоналізація; розширення завдань вищої школи тощо) та етапів розвитку Болонського процесу [4].

У фокусі уваги вітчизняних компаративістів першого десятиліття ХХІ ст. також перебувала проблема різноманіття й порівняння освітніх систем і дипломів країн-членів ЄС, а також України. За результатами її всебічного вивчення автори вищезгаданих студій і спеціальних праць (К. Корсак, О. Локшина та ін.) реконструювали структуру та представили кількісні характеристики вищих рівнів освітніх систем країн ЄС. Вони, зокрема у вигляді таблиць і графіків, відображають шлях молоді за ступенями вищої освіти до рівня доктора філософії.

У ракурсі вивчення тенденцій (напрямок) «професіоналізації» і «університетизації» вищої освіти та введення бінарної системи дипломів типів «А» (академічний) і «В» (професійний) була з'ясована методологічно важлива і недостатньо усвідомлена українськими науковцями дефінітивна відмінність: у західній / європейській терміносистемі поняття «вища освіта» та «професійна освіта» фактично ототожнюються; натомість в Україні, зокрема до середини 2010-х рр., термін «професійний» здебільшого стосувався не вищої, а середньої професійно-технічної освіти, яку давали спеціалізовані заклади. Вітчизняному поняттю «професійно-технічна освіта» відповідав західний аналог «vocational training» [8, с. 9–11].

У вимірі мейнстриму вітчизняного педагогічного дискурсу початку ХХІ ст., що вкладається в рамки дещо клішованого наративу «шляхи / перспективи інтеграції / України у європейський освітньо-науковий простір», обґрунтовувалися теорія і практика проведення структурних реформ і модернізації національної системи вищої освіти. Автори численних дисертацій, монографій, навчальних посібників, наукових статей, фокусуючи увагу на базових міжнародних і національних нормативно-правових документах та науковому доробку попередників, апріорі артикулювали співзвучні ідеї, погляди, положення. Вони вкладаються в логіку цілісного або аспектного вивчення комплексної проблеми щодо адаптації нормативно-правової бази України до вимог і стандартів Болонського процесу. Вона передбачала вивчення і практичне розв'язання широкого переліку питань від узгодження освітньо-кваліфікаційних рівнів і змісту підготовки у ЗВО до запровадження системи ЄКТС, приведення переліку спеціальностей і кваліфікації учених ступенів відповідно до європейського ринку праці, наближення системи ЗЯВО до європейських стандартів, сприяння розвитку академічної мобільності тощо.

Аналіз цього освітньо-наукового дискурсу спонукає до двох проміжних висновків. По-перше, осмислення перспектив реформування системи вищої України в контексті вимог і стандартів Болонського процесу стимулювало вивчення та порівняння стану і показників функціонування систем середньої освіти країн ЄС та України й таким чином актуалізувало потребу «європеїзації» її старшої середньої школи, зокрема щодо тривалості профільної підготовки здобувачів освіти. По-друге, швидке і кардинальне утвердження «проєвропейського» вектора студій відсувало на задній план і знівелювало домінанту науково-педагогічного дискурсу 1990-х рр. щодо критики «радянської спадщини» та потреби відмовитися від жорсткої командно-адміністративної системи управління системою вищої освіти. Усвідомлення потреби змінити державно-адміністративні на ринкові важелі регулювання й управління нею та доцільності розширення її недержавного сектора утверджувало рефлексію освіти як «послуги»,

«товару». Невдовзі це спричинило критику тенденції щодо «комерціалізації» вищої освіти.

Органічно пов'язаний із попереднім і третій історіографічний блок, який переважно репрезентують праці про розвиток вищої / університетської освіти в європейському регіоні. Нагромаджений компаративістикою науково-теоретичний досвід вивчення цієї проблеми репрезентує широкий перелік різновидових студій – репрезентативних (дисертацій: П. Кряжев, 2008 [5], Н. Мосьпан, 2019, А. Ржевська, 2013 [9] та ін.); навчальних посібників («Європейський простір вищої освіти та Болонський процес» (2017)); тематичних збірників («Розвиток освіти в умовах інтеграційних процесів в європейських країнах» (1999); Європейський простір вищої освіти як основа розвитку суспільства знань» (2012) тощо); аналітичних проєктів («Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу» (2015) та ін.), а також численних наукових статей.

Заслуговує на відзначення дисертація П. Кряжева, у якій з'ясовано чинники (технологічний прогрес, глобалізація, зміна ринків праці, «маркетизація освіти» тощо) та особливості формування і модернізації структури (багатоступеневість, поява секторів неуніверситетської і напіввищої освіти тощо) національних систем вищої освіти країн Західної Європи. Важливе науково-теоретичне значення має показ еволюції в другій половині ХХ ст. її моделей від елітарної до масової (Велика Британія, Іспанія, Італія, Німеччина, Франція), а на перетині ХХ–ХХІ ст. – до загальної вищої освіти (Ірландія, країни Скандинавії). Нетиповим виглядає і визначення автором тенденцій розвитку західноєвропейських систем освіти: це законодавча (зміна нормативно-правових засад); зростання автономності та внутрішнього самоуправління ЗВО; зміна форм їх фінансування (гнучка, блокова); реформування процедур доступу до навчання; скорочення відсіву здобувачів освіти; лібералізація термінів навчання тощо [5].

Наскільки відмінними, оригінальними можуть бути наукові рецепції подібного предмета дослідження, засвідчує докторська дисертація А. Ржевської (2013), яка показово адсорбує досвід вітчизняної компаративістики початку ХХІ ст. із вивчення сучасних систем вищої освіти країн Західної Європи. Концептуалізуючи цю проблему, учена показала, що впродовж останнього 60-річчя західноєвропейський університет еволюціонував, прилаштовуючись до чергових суспільних змін, доки з 1999 р. визначальним орієнтиром стали інтеграційні процеси. Вони спричинили низку суперечностей – між автономією ЗВО та його залежністю від зовнішнього фінансування; між інтеграцією та різноманіттям освітніх традицій; конкуренцією за студента та партнерством; консерватизмом та впровадженням інновацій тощо [9].

Здійснивши системний аналіз західноєвропейської вищої освіти в Андорі, Бельгії, Великій Британії, Ірландії, Іспанії, Нідерландах, Португалії, Франції як цілісного і багатогранного геополітичного утворення, А. Ржевська обґрунтувала значущість університету як чинника, що визначає особливості й характер системи вищої освіти регіону та показала спільне і особливе в їх розвитку. Науковця представила власну інтерпретацію передумов розвитку університетської освіти в Західній Європі (генеза від ХІІ ст.; соціальні та організаційні чинники розвитку; «Болонські реформи» тощо) та процесу її модернізації, який розглядається крізь призму інтеграції (узгодження систем управління і забезпечення якості освіти, розвиток міжнародної діяльності тощо) [9].

Висновки. Здійснений аналіз європейського вектору досліджень українських компаративістів про розвиток вищої та університетської освіти спонукає до таких висновків. По-перше, вивчення цієї проблеми актуалізувалося і стало одним з пріоритетних напрямків української педагогічної компаративістики у 2002 – 2009/2010 рр., коли з'явилося чи не найбільше присвячених їй різновидових праць. По-друге, історіографія означеної проблеми має синкретичний характер, тобто вона висвітлюється цілісно або аспектно в п'яти визначених блоках студій про світові

та регіональні системи освіти; про взаємини в трикутнику «Болонський процес – зарубіжні країни – Україна»; про розвиток вищої освіти у європейському регіоні та в окремих країнах тощо.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні країнознавчого напрямку історіографії української педагогічної компаративістики про розвиток вищої / університетської освіти.

Список використаних джерел:

1. Балабанов К. В Основні тенденції розвитку освіти і науки в Європейському Союзі. *Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект*. 2009. Ч. 3. С. 1047–1050.
2. Вища освіта різних країн світу: монографія / за наук. ред. О. І. Шапран. Переяслав: Домбровська Я. М., 2020. 488 с.
3. Зарубіжна система вищої освіти: навчальний посібник / авт.-упоряд. М. І. Гагарін. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 102 с.
4. Корсак К. В., Ластовченко І. О. Вища освіта і Болонський процес: навчальний посібник. Київ : МАУП, 2007. 352 с.
5. Кряжев П. В. Тенденції реформування вищої освіти в країнах Західної Європи: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. Ніжин, 2008. 246 с.
6. Кучеренко Д. Г., Мартинюк О. В. Стратегії розвитку освітніх систем країн світу: монографія. Київ: ІПК ДСЗУ, 2011. 312 с.
7. Левченко Т. І. Європейська освіта: конвергенція та диверсифікація: монографія. Вінниця : Нова книга, 2007. 655 с.
8. Поберезька Г. Г. Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Інститут вищої освіти АНП України. Київ, 2005. 22 с.
9. Ржевська А. В. Розвиток сучасної університетської освіти країн Західної Європи: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.01. Луганськ: Луганський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2013. 40 с.
10. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник. Рівне: Овід, 2012. 352 с.
11. Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України / за заг. ред. В. Зубка. Київ: Вид. дім «KM Academia», 1997. 290 с.

References:

1. Balabanov, K. V. (2009). Osnovni tendentsii rozvytku osvity i nauky v Yevropeiskomu Soiuzi [The main trends in the development of education and science in the European Union]. *Problemy rozvytku zovnishnoekonomichnykh zviyazkiv ta zaluchennia inozemnykh investytsii: rehionalnyi aspekt*, 3, 1047–1050 [in Ukrainian].
2. Shapran, O. I. (Ed.). (2020). Vyshcha osvita riznykh krain svitu [Higher education in different countries of the world]. Pereiaslav [in Ukrainian].
3. Naharin, M. I. (Ed.). (2017). Zarubizhna systema vyshchoi osvity [Foreign system of advanced education]. Uman [in Ukrainian].
4. Korsak, K. V., & Lastovchenko, I. O. (2007). Vyshcha osvita i Bolonskyi protses [Higher education and the Bologna process]. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
5. Kriazhev, P. V. (2008). *Tendentsii reformuvannia vyshchoi osvity v krainakh Zakhidnoi Yevropy* [Trends in the reform of higher education in the countries of Western Europe]. (Candidate's thesis). Nizhyn Mykola Gogol State University. Nizhyn [in Ukrainian].
6. Kucherenko, D. H., & Martyniuk, O. V. (2011). Stratehii rozvytku osvitnikh system krain svitu [Strategies for the development of educational systems of the countries of the world]. Kyiv [in Ukrainian].
7. Levchenko, T. I. (2007). Yevropeiska osvita: konverhentsiia ta dyversyfikatsiia [European education: convergence and diversification]. Vinnytsia [in Ukrainian].
8. Poberezka, H. H. (2005). *Tendentsii rozvytku vyshchoi osvity u krainakh Zakhidnoi Yevropy ta Ukrainy* [Trends in the development of higher education in the countries of Western Europe and Ukraine]. (Extended abstract of Candidate's thesis). Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].

9. Rzhavska, A. V. (2013). *Rozvytok suchasnoi universytetskoï osvity krain Zakhidnoi Yevropy* [The development of modern university education in the countries of Western Europe]. (Extended abstract of Doctor's thesis). Luhansk Taras Shevchenko National University. Luhansk [in Ukrainian].
10. Sysoieva, S. O., & Krystopchuk, T. Ye. (2012). *Osvitni systemy krain Yevropeiskoho Soiuzu: zahalna kharakterystyka* [Educational systems of the countries of the European Union: general characteristics]. Rivne [in Ukrainian].
11. Zubka, V. (Ed.). (1997). *Suchasni systemy vyshchoi osvity: porivniannia dlia Ukrainy* [Modern systems of higher education: a comparison for Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].

Snitovska O. Y.,
orcid.org/0000-0002-3086-9503

UNIVERSITY EDUCATION IN RESEARCH OF UKRAINIAN COMPARATIVISTS: THE PRO-EUROPEAN VECTOR

The article analyses the European vector of Ukrainian comparativists' research on the development of higher and university education in order to determine achievements, challenges and prospects for the formation of the historiography of this problem.

It is demonstrated that Ukraine's focus on integration into the European Higher Education Area has intensified the study of foreign experiences in the development of higher and university education. At the beginning of the 21st century, this topic became a priority in Ukrainian pedagogical comparative studies and other fields. This resulted in the accumulation of a vast body of diverse works on the subject – dissertations, monographs, textbooks, articles, conference materials, and more.

It is found that Ukrainian historiography on the development of foreign higher and university education is complex and multifaceted. Its interdisciplinary nature is evident in studies across various fields, including the philosophy of education, pedagogical comparative studies, management, economics, and finance. Based on the geographical and thematic focus of the research, five conventionally interconnected categories of works can be distinguished within this historiography, where higher and university education is examined: 1) as part of global and regional education systems; 2) in the context of the "Bologna Process/European Education Area – foreign countries – Ukraine"; 3) in specific regions (primarily European); 4) in various countries; 5) with a focus on specific research subjects.

An analysis of representative studies (dissertations, monographs, textbooks, research projects, scientific articles, etc.) within the five historiographic categories has been conducted. The main trends, achievements, challenges, and prospects for the historiographic process in this area have been analysed.

Key words: university education, higher education, pedagogical comparative studies, country-specific research, historiographic analysis, scientific discourse, European higher education system, national higher education systems.

*Дата надходження статті: 14.02.2024 р.
 Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Білавич Г. В.*